

BIS Northern Lights

Wennerbergs Gluntarne

Magistern: Richard Ringmar

Glunten: Carl-Olof Jacobson

Fid pianot: Håkan Sund

CD-5002/03 STEREO

WENNERBERG, Gunnar (1817-1901)**Gluntarne** *(Gehrmans)***110'44**

BIS-NL-CD-5002

Playing time: 58'19

1	1. I anledning af Magisterns och Gluntens första bekantskap	4'12
2	2. Glunten blir Juvenal	4'07
3	3. Upsala är bäst	2'13
4	4. En månskensnatt på Slottsbacken	2'53
5	5. Glunten på föreläsning	3'45
6	6. En solnedgång i Eklundshofs-skogen	3'19
7	7. Harpospelet på "Schylla"	5'24
8	8. Huruledes Månen intresserar sig för Glunten och Magistern	2'56
9	9. Nattmarschen i Sanct Eriks gränd	2'32
10	10. Dagen derpå	2'42
11	11. Gluntens Moster	3'40
12	12. Magisterns misslyckade Serenad	4'09
13	13. Huru Gluntens svärmod, på "Äplet", skingras af Magisterns vårfantasier	5'30
14	14. Gluntens vigilans	3'41
15	15. På "Flustret", en Söndagseftermiddag under röt månaden	2'42
16	16. Vid brasan på Magisterns kammare, efter en stor middagsbjudning	3'11

1	17. Magisterns flamma	3'56
2	18. Gluntens flamma	5'50
3	19. En qväll på kyrkogården	5'18
4	20. Mötet i Domtrappan	2'43
5	21. Gluntens misstag	4'22
6	22. Hemmarsch från Eklundshof med en bondspelman	3'29
7	23. Anklagelsen	1'56
8	24. Efter Kameral-Examen	3'02
9	25. Examens-sexa på Eklundshof	8'41
10	26. Impromptu-balen	2'48
11	27. Slottsklockan	2'42
12	28. Gluntens reskassa	2'21
13	29. Afskedet på Flottsund	2'10
14	30. Magisterns monolog, efter Gluntens afresa från Alsike	2'40

Magistern: Richard Ringmar

Glunten: Carl-Olof Jacobson

Accompagnement: Håkan Sund

SVEN G. SVENSON
Wennerbergs gluntar

Gluntarne utkom häftesvis under åren 1849, 1850 och 1851. Om det inte vore så svårt att jämföra då och nu, skulle man våga påstå, att inget svenskt diktverk någonsin haft en så stor, ögonblicklig framgång.

Redan innan de kom ut i tryck, spreds sångerna i avskrifter. De sjöngs i Uppsalas och Stockholms salonger, på caféer och från konsertstraden. De sjöngs på Slottet av prinsar och blivande kungar (Carl XV och Oscar II). Deras författare, Gunnar Wennerberg, hyllades som en hjälte överallt där han drog fram. Redan innan det sista häftet hade tryckts, belönades han av Svenska Akademien med det kungliga priset. Wennerberg ansågs ha skapat ett nytt nationalverk. Han jämfördes med Bellman.

Det finns inte heller många diktverk som har haft en så ihållande framgång. Strindberg sjöng gluntar. Fröding översatte några strofer till tyska. De har nyligen översatts till engelska. Och framför allt: de sjungs fortfarande – därom vittnar ju bl.a. denna gramfononinspelning. Det är inte många svenska diktverk med mer än hundra år på nacken som har överlevt på samma sätt. Inte *Fritiofs saga*. Knappast *Fänrik Ståls sägner*. Det är återigen bara Bellman, som kan utvärda en jämförelse.

Vad beror det på? Varför har *Gluntarne* blivit klassiska? En förklaring är "sociologisk". 1800-talet var en glansperiod för universiteten. Akademikerna var på frammarsch i politiken, i ämbetsverk och skolor, i det nya, industrialiserade näringslivet. *Gluntarne* symboliserade det glada studentlivet i Uppsala, som skolorgdomen såg fram emot, och som de gamle och grånade mindes med vemod. När Markurell i *Wadköping* anordnade den stora studentfesten på värds-huset Kupan, avslutades den – och hela romanen –

med att två gamla lärare sjunger gluntar i den milda sommarmatten.

En annan och mycket enkel förklaring till *Gluntarnes* framgång är deras litterära och musikaliska kvalitet – eller rättare sagt: dessa båda kvaliteter i harmonisk förening. *Gluntarne* är bra, helt enkelt. Wennerberg har förmått att ge pregnanta uttryck åt sin Uppsala-skildring: i sångbara, slagkraftiga melodier och i ord som har blivit "bevingade". Den som exempelvis gör sig besväret att i Pelle Holms ordbok räkna fram, vilka svenska skalders som har lämnat efter sig de största förråden av sådana ord, skall finna Wennerberg på tredje platsen (efter Tegnér och Runeberg). Och hans ord kommer nästan uteslutande från ett enda diktverk: *Gluntarne*.

Med tanke på dessa kolossala framgångar är det märkligt, att *Gluntarne* från början aldrig skrevs och komponerades för att publiceras eller för att sjungas offentligt. De skrevs som intern underhållning för ett litet studentkoteri, som kallade sig juvenalerna. Det var ett mycket glatt sällskap, som festade grundligt, men som också sjöng och musicerade med stor intensitet och med stor talang. Wennerberg kom med i gänget 1844 och trivdes förträffligt. Han komponerade under de närmaste åren en hel rad juvenalvisor, som i allmänhet framfördes fyrstämmigt. Att *Gluntarne* fick sin speciella form – den anges på titelbladet som "en samling duetter för baryton och bas med accompagnement af piano" – berodde helt enkelt på att juvenalernas musikaliska resurser började minska och till och med hotade att försvinna. Medlemmarna tog så småningom examen och lämnade Uppsala, ganska motvilligt efter vad det förefaller. Wennerberg har skildrat förloppet i en glunt, den allra första för övrigt, som aldrig publicerades.

Säg mig, svara:

Vart flög sången bort?

Skall då allt förgängligt vara?

Är all glädje kort?

Vem kan glömma

vår *sextett*, min bror?

Tystnat har dess toner ömma,

allt sen Moberg för.

Järngrå prosa

störde vår *kvintett*.

Säg var väl för Björcken Trosa

passande reträtt?

Matkvartetten –

ack, den finns ej mer,

aldrig mera mot assietten

Berggrens öga ler!

Klagen bröder!

Se en uppgrävd grav.

Snart där ligger Hwasser döder.

Trion går i kvav.

Döden rasar

i vårt brutna lag.

Finns nå'n kvar? Jo, *tvenne* basar.

Du min bror och jag.

Snart, o broder,

skiljas även vi.

Då får minnet sjunga *solo*

om vårt kompani.

Den som blev kvar, utom Wennerberg själv, hette Otto Beronius, en sångare av Guds nåde – ”världens bästa bas”, som Wennerberg kallar honom. Beronius är också på sätt och vis upphovsman till själva namnet ”Gluntarne”, ett egendomligt namn. Ordet ”glunt” är ett uppländskt dialektord, som be-

tyder ”pojke”. Det är besläktat med det väst- och sydsvenska ordet ”glytt”. Beronius brukade sjunga en visa, där ordet ”glunt” förekom och drog därigenom på sig smeknamnet ”Glunten”. När nu Wennerberg komponerade sina duetter för sig själv och Beronius, gav han dem först arbetsnamnet ”Gluntens duetter”. När sångerna sedan slog igenom ändrades titeln till ”Gluntarne”, och ordet ”glunt” kom därigenom att användas också som benämning på en av dessa sånger. Man sjöng ”en glunt”. Till och med verbet ”att glunta” bildades och användes.

Gluntarne tillkom i en helt annan tidsföljd än vad numreringen i den tryckta upplagan anger. De fyra äldsta, som komponerades 1847, är numren 13, 2, 8 och 20. De hade från början andra titlar och delvis andra texter. Nr. 8 *Huruledes månen intresserar sig för Glunten och Magistern* kallades exempelvis helt korthugget ”Nattsölet”.

Under 1848 tillkom ytterligare sju. I slutet av det året lämnade Wennerberg Uppsala, mot all sin önskan. Skälet var enkelt och slagkraftigt: Han måste skaffa sig brödfödan. I början av året hade han sökt en lektorstjänst i Skara, som han tillträdde året därpå.

Därmed är vi inne på en annan omständighet, som är värd att lägga märke till. *Gluntarne* är ju en hänförd skildring av Uppsala och tillvaron där. Men de *flesta* sångerna är komponerade i Skara och i Lidköping, där Wennerberg hade sitt föräldrahem och där han uppehöll sig under första halvåret 1849. *Alla* ”gluntar” är skrivna, efter det han fattat sitt beslut att lämna universitetet och en eventuell akademisk karriär. Det förklarar åtskilligt.

På försommaren 1849 blev det klart, att *Gluntarne* skulle tryckas och publiceras – Wennerberg gjorde en bra affär och hans förläggare Abraham Hirsch en alltigenom lysande. Därmed stegrades

Wennerbergs litterära ambitioner en smula. Det var inte längre fråga om underhållning för ett slutet sällskap. Wennerberg försökte göra sin diktyckel till en allsidig och realistisk skildring av studentlivet i dess helhet. Men han förmådde inte.

Wennerberg vantrivdes fruktansvärt under den första tiden i Skara, ”denna deportationsort för opolitiska förbrytare”, som han kallar staden i ett brev. Lika starkt längtade han tillbaka till Uppsala. Brevet till vänner och kamrater är exalterade. ”Hälsa till Uppsala självt, dess luft, broar, gator, torg, träd och hus”, heter det i ett, och i ett annat sänder han till och med kyssar till ”de gatstenar, som trampas av det värliga Uppsala”.

Det var i den sinnesstämningen som flertalet gluntar kom till. Det blev inget utrymme för en allsidig skildring av studentlivet. Bara på ett ställe får man t.ex. klart för sig, att herrar studenter studerade vid ett universitet, och då är det som bekant inte fråga om särskilt framgångsrika studier: Glunten går på föreläsning och somnar. Ingenstans omnämnes 1840-talets ytterst intensiva studentpolitik, som Wennerberg för övrigt hade livligt deltagit i. Under revolutionsåret 1848, då demonstrerande studenter marscherat genom staden under röda fanor, var han t.o.m. *curator curatorum*, dvs. studentkårens inofficielle ledare. För sådant finns ingen plats i *Gluntarne*. Där skildras i stället stadens yttre gestalt och naturen i dess omgivningar – först vid den här tiden var det någon som försökte utvinna poesi ur så magra tillgångar. Och framför allt skildrade Wennerberg det glada kamratlivet på krogar och utvårdshus, interpunkterat av några mer eller mindre djupsinniga samtal på en studerkammare.

Uppsalaromantikens tid är den gängse benämningen på 1840-talet. Ingenstans kommer den romantiken fram tydligare och mera fullödigt än i

Gluntarne. Ingenstans i *Gluntarne* uttryckes saken tydligare än i rubriken till sången nr. 3: *Uppsala är bäst*. Wennerberg har själv i ett intervjuuttalande på gamla dagar berättat, hur den sången kom till: på en hästskjuts mellan Skara och Lidköping. ”Näväl, i den skarpa skakningen uppfångade jag en bestämd rytm, som hamrade och dunkade ända in i hjärnan; taktslagen framkallade en melodi, till vilken orden föddes i samma ögonblick. När jag kom fram till Lidköping, var jag färdig med ord och melodi, det blev en glunt.”

I ett bevarat litet texthäfte, en kladdbok, har Wennerberg som motto för just den glunten skrivit några ord på latin:

Ubi bene, ibi patria,
vivat, igitur, Upsalia.

Där jag har det bra, där är mitt fädernesland.
Därför: leve Uppsala!

FOLKE BOHLIN

Om musiken i *Gluntarne*

Hur mycket av den oöverskådliga mängd vokalmusik som komponerades i Sverige vid mitten av 1800-talet har visat sig äga sådan livskraft att vi ännu i dag har denna musik i vårt levande kulturarv? Inte mycket – men av det som lever utgör *Gluntarne* en betydande del. Det är naturligtvis omöjligt att säga om detta i första hand beror på texterna eller kanske på den ceremonifunktion Wennerbergs studentlivsskildringar kommit att fylla. Men musiken är i varje fall inte så dåligt att den kunnat hindra *Gluntarnes* exempellösa spridning runt hela Norden! Och säkert har musiken tvärtom kraftigt bidragit till framgången.

Redan som ung student började Wennerberg – utan hjälp av någon kompositions lärare – ägna sig åt skriva musik av olika slag. Den sakrala musiken i Händels och 1700-tals italienernas stil låg honom varmt om hjärtat. Han skrev själv ett *Stabat mater* som tog honom åttonden att fullborda och han gjorde upp en för svenska förhållanden unikt stortilad plan på en hel serie oratorier som i viss utsträckning också förverkligades. För Allmänna Sången (som då givetvis var en ren manskör) skrev han fosterländskt eldande sånger. Samtidigt med *Gluntarne* komponerade han också andra sånger med pianoackompanjemang, både solosånger och duetter.

Säkert hade Wennerberg inte samma musikaliska ambitioner när han började komponera för Juvenalkretsens sammankomster. Han kunde här tillåta sig en lekfullare attityd och en mindre sträng själv-censur. Men sin begåvning kunde han inte förneka och inte heller sin gradvis framväxande hantverkskicklighet – även om samtida kritiker hann anledning påpeka åtskilliga hårdheter i stämföring och harmonik. Kanske var det bl.a. medvetandet om sådana brister – som inte var några brister i den kamratmiljö där sångerna ursprungligen hörde hemma – som gjorde att Wennerberg så länge tvåkade att ge efter för önskemålet att låta trycka *Gluntarne* och därmed låta dem ta steget ut till offentligheten – och recensenterna.

Till recensenterna hörde bl.a. den flitige musikskribenten Abraham Mankell, som hävdade att Wennerberg hade plagierat många vid den tiden välkända musikstycken. Mer eller mindre dunkelt tyckte han sig känna igen många av Wennerbergs musikaliska idéer. Gunnar Jeanson, som skrivit en hel bok om Wennerberg som musiker, har framfört allt funnit anklanger ur den romantiska operalitteraturen, Weber, Spohr o.a., men givetvis även ur den

äldre Uppsalaskolans sånger, dvs. Geijers och A.F. Lindblads.

En viktig förlaga som Jeanson inte observerat är Bernhard Crusells tonsättningar av sånger ur Tegnér's *Frithiofs saga*. *Frithiof och Björn* – "Björn, jag är ledsen vid sjö och våg" – har inte bara textligt gett upphov till "urgluntens" början – "Bror, jag ledsen vid livet just jag". Även Crusells musik har utnyttjats och detta inte bara i denna den äldsta av *Gluntarne*. Ett av de mest påfallande "lånen" är "Här är gudagott att vara", som otvetydigt kan återföras på avsnittet "Heimskringlas panna" i *Frithiof går i landsflykt*.

Ett annat förut inte iakttaget beroendeförhållande finns mellan *En solnedgång i Eklundshofs-skogen* och en duettino ur operan *Elisa e Claudio* av Mercadante, som trycktes med svensk text i Stockholm några år före *Gluntarnes* tillkomst.

Men det måste genast tillfogas att sådana medvetna eller omedvetna reminiscenser inte minskar Wennerbergs tonsättarära. Han har nämligen på ett mycket personligt och originellt sätt bearbetat de impulser han fångat ur den repertoar han levde med

Bland hans egna melodiska idéer finns det skäl att särskilt fästa uppmärksamheten på de stegvisa rörelser, som inte sällan utsträcks till en hel oktavs omfång, ibland ännu mer; t.ex. "Säg mig då först och framst din summas välör" och "Hon som bor på Dragarbrunn och håller mig med mat" .

I övrigt finns det två särdrag i *Gluntarnes* musik som lyssnaren bör ta fasta på. Det ena är Wennerbergs växlande sätt att skapa musikalisk kontrast mellan Glunten och Magistern, t.ex. i *Gluntens vigilans*. Det andra är den ibland mycket aktiva roll som pianot spelar. Pianisten blir inte sällan en tredje aktör i dessa musikdramatiska scener.

EJNAR HAGLUND

Att sjunga gluntar

På *Gluntarnes* titelblad har Gunnar Wennerberg som motto satt följande epigram av den romerske skalden *Martialis*:

Quem recitas, meus est, o Fidentine, libellus;
Sed male cum recitas, incipit esse tuus.

I fri översättning lyder epigrammet:

Skriven av mig är den bok, som du, min vän,
reciterar;
Men om du illa det gör, börjar den strax bliva
din.

I sin år 1882 skrivna inledning till *Gluntarne* klargör Wennerberg epigrammets innebörd:

"Skälet till mottots användande är ej svårt att inse. Af allt misslyckadt föredrag finnes helt visst intet, som är så plågsamt att åhöra, som det, hvilket åsyftar att vara roligt och icke är det. Om nu *Gluntarne* gifva en skäligen anledning till ett sådant syfte, så är också fruktan för utgången lika skäligen. De äro hvarken passande för sångare som vilja låta höra sina vackra röster och dervid godtyckligt behandla orden såsom blotta artikulationsmedel, ej heller för deklamatorer hvilka obesväradt väldföra musiken för nöjet att få grimasera eller rätt tydligt krysta ur sig någon favoritfras. De äro små sjelfva och fordra alltså hvarken stora stämmor, eller stora åthäfvor. Hvad de fordra, för att vara hvad de vilja vara, är känslans och uttryckets sanning, sådan denna älskar att visa sig i hvardagslag bland förtroliga vänner. Denna fordran är visserligen icke liten, men orimligt stor torde den icke heller vara. Jag har ofta hört *Gluntarne* sjungas väl, om ock ån oftare illa; och det har

varit vid dessa senare tillfällen som jag tröstat mig med mottot och sökt göra mig urafva i boet."

Det har förflytit ett och ett halvt sekel sedan *Gluntarnes* tillkomst, och hundratals sångare har sökt finna den gyllene medelvägen mellan konsertmässig skönsång och burleskt pajaseri. I det ursprungliga gluntsångparet torde Gunnar Wennerberg som Magistern ha representerat det lyriskt-romantiska elementet, medan Otto Beronius som Glunten låg mer åt det dramatiskt-burleska hållet, givetvis utan alla störande överdrifter.

Vid varje gluntframförande är pianostämman av stor betydelse för helhetsintrycket. I somliga av duetterna är den enkelt ledsagande men i andra är den rikt utarbetad. Den vittnar om att Eugene von Stedingk, för vilken den komponerades, var i besittning av en icke obetydlig pianistisk skicklighet. Ända från 1850-talet fram till vår egen tid har det gjorts åtskilliga försök att ersätta pianot med en större eller mindre instrumentensemble, men resultatet har alltid blivit misslyckat.

Under artonhundratalet och under nittonhundratalets båda första decennier sjöngs *Gluntarne* mest i den slutna kamratkretsen och i familjernas salonger, medan däremot estradframträdanden i konsertform sällan förekom. Omkring 1920 började det bli vanligare att offentligt framföra gluntar både på konsert och i det så småningom framväxande radiomediet. Det framgångsrikaste gluntsångparet vid denna tid var Knut Köhler som Magistern och Georg Chamberbert som Glunten. Tillsammans med den skicklige pianisten Eric Westberg firade de triumfer inte bara i Uppsala och Stockholm utan överallt i Sverige och väckte stort intresse för *Gluntarne* även i kretsar, som inte förut känt till dem. På ett välbalanserat sätt kunde de förena musikaliska och dramatiska kvaliteter.

Under de följande decennierna inträdde en viss avmattning av intresset för *Gluntarne*, och det höjdes allt oftare kritiska röster om "förlegad gluntromanik" och en "falsk och otidsenlig bild av Uppsalastudenten". Sådana omdömen är ungefär lika förnuftiga som det skulle vara att kalla Bellmans sänger otidsenliga därför att de skildrar ett annat Stockholm än det, som i dag existerar.

Efter 1950 har man börjat bedöma *Gluntarne* på ett mer historiskt och nyanserat sätt, och i dag finns det åtskilliga goda gluntsångare som mer än tidigare generationers sångare lägger sig vinn om att med precision och exakthet återgiva det, som står i text och noter.

Första upplagan av *Gluntarne* kom ut 1849-1851. Under Gunnar Wennerbergs livstid kom det nya upplagor 1862 och 1876. De två senare upplagorna innehåller många, ibland rätt betydande avvikelser från originalupplagan, särskilt i pianostämman. Vid redigeringen av 1876 års upplaga rådgjorde Wennerberg med tonsättarna Ludvig Norman och Albert Rubenson, och det är sannolikt, att någon av dem företagit somliga av ändringarna, som vanligen, om ock inte alltid, inneburit förbättringar. Den här föreliggande inspelningen är baserad på 1876 års upplaga.

Richard Ringmar och **Carl-Olof Jacobson**, som sjunger Magisters och Gluntens partier i den här inspelningen, har kommit att bli vårt mest kända gluntpar. De började sjunga tillsammans redan på 1950-talet och har ett otal konsert-, radio- och TV-framträdanden bakom sig. Båda fick glunttraditionen i sig med modersmjölken och båda har ett livligt förlutet bakom sig i Allmänna Sången, i OD och Uppsala Akademiska Kammarkör för att nu inte tala om JuvenalOrden. Trots att de båda kumpanerna sedermera titulerades bankdirektör resp. professor, sjunger de ännu med den rätta känslan: "Än sitter i oss den gamle studenten, gladare nästan än fordom han var!"

Håkan Sund är professionell musiker och pianist. Han är elev till Greta Eriksson och lärare vid Kungl. Musikhögskolan. Han är också en flitig dirigent och han älskas för sina kompositioner och körarrangemang i hela kör-Sverige. Många av hans arrangemang har tillkommit inför OD:s sucsessfulla Capricer. Sedan början på 1970-talet har han ingått i den trio som presenterar sig på denna CD. I *Gluntarne* är pianisten inte enbart ackompanjator utan i högsta grad en medagerande, och Wennerberg har på många ställen givit honom en framträdande roll.

RICHARD RINGMAR
Gluntarne

Gunnar Wennerberg came to Uppsala as a student in 1837. He was a highly gifted young man and soon became the central figure of a society which called itself 'Juvenalerna' and which devoted itself to mocking Bourgeois society in song and all sorts of escapades. He started writing a succession of patriotic songs in the manner of the times for the University Choir but then went on to write trios for tenor, baritone and bass. *De Tre* (The Three) were written in the mid-1840s as a sort of preparatory exercise for *Gluntarne*. The tenor soon disappeared to Stockholm and there were then only two of them left; Wennerberg himself who sang baritone, and Otto Beronius who was the bass. Beronius was known by his friends as 'Glunten' on account of his fondness for a song about a *glunt* (boy). Naturally he retained the nickname when Wennerberg started writing duets for the two of them with himself as 'Magistern' (The University Fellow).

This was the origin of *Gluntarne*, the 30 songs about two students in the ancient university at Uppsala and their lives, both on weekdays and high days. The songs are often drastic in their humour though some are cleverly witty or lyrical. Most of them, in point of fact, were written when Wennerberg had left Uppsala and was teaching at the Grammar School at Skara. His nostalgic longing for the 'city of eternal youth' is evident in many of the songs. *Gluntarne* were published about 1850 and rapidly gained enormous popularity throughout the Nordic countries. Wennerberg was awarded the Royal Swedish Academy's Grand Prize and his 'gluntar' were soon being sung in every vicarage and common room.

Gluntarne have retained their popularity right up to the present, probably because of their unpretentious character and their clever texts. But perhaps, most of all, on account of the music. This is in perfect keeping with the texts and has led to several of the songs becoming classics with a place in every Swede's party repertoire.

Richard Ringmar and **Carl-Olof Jacobson**, who sing the parts of Magister and Glunten in this recording, are Sweden's best-known *Gluntarne* duet. They started singing together in the 1950s and have performed innumerable concerts as well as appearing frequently on radio and TV. Both of them grew up with *Gluntarne* from their earliest years and both of them were active members of Uppsala's leading choirs: Allmänna Sängen, Orphei Drängar and Uppsala Akademiska Kammarkör as well as Juvenal-Orden. In spite of the fact that one of them then became a banker and the other a professor they still sing with the right feeling. To quote Wennerberg: 'We are still the same old students, almost more cheerful than in the old days!'

Håkan Sund is a professional conductor and pianist. He studied the piano with Greta Eriksson at the Royal College of Music in Stockholm where he now teaches. He is loved by choirs throughout Sweden for his choral compositions and arrangements. He has been a member of the trio on this recording since the early 1970s. In *Gluntarne* the pianist is no mere accompanist but is very much one of the actors; indeed, Wennerberg often affords him a leading rôle.

Recording data: 1984 in Uppsala University Hall (Aulan, Uppsala Universitet), Sweden
Recording engineer: Hans Jansson
Cover texts: Sven G. Svenson, Folke Bohlin, Ejnar Haglund and Richard Ringmar
English translation: William Jewson
Front cover design: Sofia Scheutz
Typesetting, lay-out: Kyllikki & Andrew Barnett, Compact Design Ltd.
Colour origination: Studio 90 Ltd., Leeds, England

BIS recordings can be ordered from our distributors worldwide.
If we have no representation in your country, please contact:
BIS Records AB, Stationsvägen 20, SE-184 50 Åkersberga, Sweden
Tel.: +46 8 544 102 30 Fax: +46 8 544 102 40
info@bis.se www.bis.se

© 1984; © 1996, BIS Records AB

Carl-Olof Jacobson, Richard Ringmar och Håkan Sund